

ساده انتخاب شدند. از آزمون آماری کولموگروف-اسمیرنوف، ضریب همبستگی پیرسون و مدل معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزارهای آماری SPSS-19 و AMOS استفاده شد.

یافته‌ها: با توجه به مطلوب بودن سطوح معناداری و تأیید فرضیه‌های پژوهش مشخص شد که مدیریت دانش بر پدافند غیرعامل در سازمان جمعیت هلال‌احمر استان سیستان و بلوچستان تأثیر معناداری دارد و مقدار ضریب این تأثیر برابر با ۰/۸۴۳ است و مؤلفه‌های مدیریت دانش نیز به ترتیب با ضرایب خلق دانش (۰/۷۴۹)، جذب دانش (۰/۸۰۹)، سازماندهی دانش (۰/۸۰۸)، ذخیره دانش (۰/۸۰۴)، انتشار دانش (۰/۹۱۸) و به‌کارگیری دانش (۰/۷۱۷) بر پدافند غیرعامل تأثیر معناداری دارند. به بیان دیگر در ازای هر واحد افزایش یا کاهش در مدیریت دانش و مؤلفه‌های آن، پدافند غیرعامل به اندازه ضرایب فوق تأثیر می‌پذیرد.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که مدیریت دانش و مؤلفه‌های آن بر پدافند غیرعامل تأثیر معناداری دارند به گونه‌ای که تقویت هر کدام از عوامل فوق باعث اجرای بهتر پدافند غیرعامل می‌شود، از این‌رو، مدیران سازمان‌ها باید سعی کنند مدیریت دانش را (که امروزه جزئی جدایی‌ناپذیر از وظایف مدیریتی آنها در تمام سطوح است) همواره مد نظر قرار دهند و محیط و ابزار را به گونه‌ای پای کار آورند که تمام مؤلفه‌های مدیریت دانش در سازمان اجرایی شود. از طرفی امروزه توجه به پدافند غیرعامل در تمام دنیا رشد چشمگیری داشته است و با گذشت زمان نیاز بیشتری به این علم احساس می‌شود، لذا وجود یک رویکرد دانشی باعث اجرای بهتر پدافند غیرعامل می‌شود.

کلمات کلیدی: مدیریت دانش، مدیریت بحران، پدافند غیرعامل، پدافند عامل.

تأثیر مؤلفه‌های مدیریت دانش بر پدافند غیر عامل

(مطالعه موردی: جمعیت هلال‌احمر استان سیستان و بلوچستان)

نوید سراوانی^۱، ابراهیم حدادی^۲

۱. نویسنده مسئول: کارشناس ارشد مدیریت استراتژیک، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زاهدان، دانشکده علوم انسانی، گروه مدیریت اجرایی، زاهدان، ایران.

Email:navidsaravani86@gmail.com

۲. استادیار، مدیر گروه مدیریت اجرایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زاهدان، دانشکده علوم انسانی، گروه مدیریت اجرایی، زاهدان، ایران.

دریافت: ۹۴/۶/۲۲ پذیرش ۹۴/۱۱/۲۹

چکیده

مقدمه: محیط پیرامونی بشر همواره مستعد وقوع انواع بحران‌ها و تهدیدات است و ضرورت اتخاذ تصمیم صحیح در این شرایط که مستلزم به‌کارگیری دانش می‌باشد امری انکارناپذیر است. با توجه به اینکه امروزه پدافند غیرعامل نقش مهمی در کاهش آسیب‌پذیری ایفا کرده است هدف این پژوهش بررسی تأثیر مؤلفه‌های مدیریت دانش بر پدافند غیرعامل در سازمان جمعیت هلال‌احمر استان سیستان و بلوچستان به عنوان یکی از سازمان‌های تأثیرگذار در این حوزه است.

روش: این پژوهش با داشتن یک رویکرد علی، از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت گردآوری اطلاعات از نوع توصیفی است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است که روایی و پایایی آن به ترتیب با نظرخواهی از متخصصان امر و محاسبه آلفای کرونباخ (۰/۸) تأیید شد. ۳۱۰ نفر از جامعه ۱۶۰۰ نفری امدادگران به روش نمونه‌گیری تصادفی

مقدمه

کشور ایران به دلیل قرار گرفتن در منطقه راهبردی و حساس خاورمیانه از اهمیت ژئوپلیتیکی خاصی برخوردار است. (۱) استان سیستان و بلوچستان از دو ناحیه سیستان و بلوچستان تشکیل شده است که به لحاظ ژئوپلیتیکی (جغرافیای سیاسی) با یکدیگر تفاوت‌های قابل توجهی دارند. مرزهای طولانی آبی و خشکی استان با کشورهای افغانستان، پاکستان و کشورهای حوزه خلیج فارس، موقعیت ویژه و شرایط خاصی را به وجود آورده است که نقش آنها در پایداری امنیت و ثبات منطقه بسیار محسوس است، لذا از این حیث استان سیستان و بلوچستان مستعد تهدیدات و آسیب‌پذیری است. (۲)

امروزه باید خود را در حوزه پیشگیری و آمادگی برای مقابله با هر گونه تهدیدی از سوی نیروهای فرا منطقه‌ای توانمند ساخت و به ویژه اینکه در دنیای امروز اکثر کشورها دستیابی به منافع بیشتر را در اولویت امور قرار داده و تهدیدات نظامی و کشمکش‌های سیاسی دامنه‌ای گسترده‌تر را به خود اختصاص داده است. شواهد حاکی از این است که نیروی متجاوز در اولین گام قصد تضعیف اراده و توان ملی و سپس سعی در نابودی مراکز حیاتی را دارد. انجام اقدامات پدافند غیرعامل در جنگ‌های نوین امروزی برای مقابله با تهدید و کاهش آسیب‌پذیری در برابر تهدیدات احتمالی موضوعی بنیادین است که اهمیت آن بر هیچ کشوری پوشیده نیست تا حدی که حفظ امنیت ملی و پایداری به نحو چشمگیری وابسته به برنامه‌ریزی و ساماندهی همه‌جانبه در موضوع حیاتی دفاع غیرعامل است.

(۳) در این خصوص پدافند غیرعامل^۱ به عنوان یکی از مؤثرترین و پایدارترین روش‌های دفاعی نقش به‌سزایی دارد. (۴) هدف از اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل کاستن از آسیب‌پذیری نیروی انسانی و تأسیسات و تجهیزات حیاتی و حساس و مهم کشور علیه حملات خصمانه و مخرب دشمن همگام با استمرار فعالیت‌ها، خدمات زیربنایی، تأمین نیازهای حیاتی و تداوم اداره کشور در شرایط بحرانی ناشی از جنگ است. (۵)

امروزه دانش به عنوان منبعی حیاتی برای بقای سازمان‌ها ضروری است هدف اصلی مدیریت دانش در یک سازمان خلق، کسب، ذخیره‌سازی، انتشار و اشتراک‌گذاری و به‌کارگیری دانش است، (۶) دانشی که بتوان آن را در مواقع تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی استراتژیک به عنوان منبعی مؤثر در نظر گرفت. مدیریت دانش، مدیریت سرمایه‌های پنهان انسانی سازمان است. (۷)

مدیریت دانش به عنوان یکی از عوامل مهم برای تسهیم دانش بین افراد سازمان و همچنین به عنوان عاملی برای افزایش آگاهی و دانش آنها می‌تواند سبب همکاری بیشتر اعضا و به اشتراک‌گذاری تجربیات شود و در نتیجه سبب افزایش کارایی و اثربخشی سازمان گردد. (۸) از طرفی این امر بدیهی است که در هر جایی که دانش استقرار داشته باشد عملکرد سازمان ارتقا می‌یابد و استفاده از یک شیوه مدیریتی نوین که سازمان‌ها را قادر سازد تا

۲. پدافند غیرعامل عبارت است از مجموعه اقدامات غیرمسلحانه که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقای پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می‌گردد.

اطلاعات و دانش مورد نیاز خود را بیابند و آنها را گزینش، سازماندهی و منتشر کنند ضروری است. مدیریت دانش با ارائه الگوها و مدل‌های سازمانی و مدیریتی، تحولی بزرگ در مدیریت سرمایه‌های دانشی ایجاد کرده است. (۹)

در سال‌های اخیر پدافند غیرعامل نقش مهمی در برآورده کردن انتظارات دفاعی کشورها ایفا کرده است و در پدافند غیرعامل که باید با نگرش ملی به آن نگاه کرد بهره‌مندی از اطلاعات جامع و به روز یک رکن اساسی است و لذا اهمیت به‌کارگیری صحیح مدیریت دانش در آن انکارناپذیر است. (۱۰)

در پدافند غیرعامل تمام نهادها، نیروها، سازمان‌ها، صنایع و حتی مردم عادی می‌توانند نقش مؤثری بر عهده گیرند. پدافند غیرعامل سبب کاهش آسیب‌پذیری نیروهای انسانی، ساختمان‌ها، تأسیسات، تجهیزات، سرمایه‌ها، اسناد و شریان‌های حیاتی کشور در برابر حملات دشمن می‌گردد. (۱۱)

کشوری که خواهان ثبات، امنیت و آرامش است باید توان پیشگیری و آسیب‌شناسی داشته باشد. این مسئولیت در حال حاضر در بحث پدافند غیرعامل گنجانده شده است و این تهدیدات همانطور که در بالا ذکر شد یا مانند تهدیدات نظامی منشاء طبیعی و یا منشاء غیرطبیعی دارند. (۱۲) کشور ایران و به خصوص استان سیستان و بلوچستان به دلیل اوضاع خاص حاکم بر منطقه مستعد هر دو نوع تهدید است.

باتوجه به این موضوع که دانش به منزله یک گنج نهان و استراتژیک در سازمان‌هاست و با به‌کارگیری آن می‌توان به ارزش افزوده قابل توجهی دست یافت

(۱۳)، توجه به دانش در پدافند غیرعامل امری الزامی است. سازمان جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی به عنوان بازوی قدرتمند اجرایی پدافند غیرعامل را می‌توان در کنار دیگر ارگان‌های مرتبط با پدافند غیرعامل چه با ماهیت نظامی و چه غیرنظامی، جزء مؤثرترین سازمان‌ها در این حوزه به حساب آورد که اصول اساسی پدافند غیرعامل را در ایجاد آمادگی همگانی در برابر انواع تهدیدات به کار گرفته است. بدون تردید سازمان‌های بزرگی چون هلال‌احمر با افزایش میزان آمادگی در رویارویی با تهدیدات، آسیب‌های ناشی از آن را به حداقل می‌رسانند. به همین دلیل، نیاز است تا تأثیر مدیریت دانش بر ظرفیت‌ها، توان و میزان آمادگی سازمان جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران در استان سیستان و بلوچستان در برابر تهدیدات بررسی شود. این پژوهش، جایگاه دانش موجود در سازمان و تأثیرگذاری الگوی مدیریت دانش نوین را بررسی می‌کند که می‌تواند در سازمان به کار گرفته شود و در ادامه به دنبال بررسی تأثیر مؤلفه‌های مدیریت دانش بر پدافند غیرعامل در سازمان جمعیت هلال‌احمر استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. از طرفی برای کاربردی کردن مدیریت دانش در سازمان هلال‌احمر پیشنهادهای ارائه می‌شود.

روش تحقیق

این پژوهش با داشتن یک رویکرد علی از نظر هدف، کاربردی است و از حیث روش اجرای پژوهش از نوع مطالعه موردی می‌باشد، زیرا نتایج حاصل از آن در معاونت‌ها به ویژه معاونت امداد و نجات جمعیت هلال‌احمر استان سیستان و

بلوچستان و سایر نهادهای اجرایی با ماهیت پدافندی کاربردی خواهد بود. روش این پژوهش از نوع توصیفی - علی با ماهیت پیمایشی است و پژوهشگران در پی برجسته‌نمایی تأثیر مؤلفه‌های مدیریت دانش بر اجرای بهتر پدافند غیرعامل در جمعیت هلال احمر استان سیستان و بلوچستان هستند.

جامعه آماری این پژوهش را ۱۶۰۰ نفر از امدادگران سازمان مذکور تشکیل می‌دهند که در قالب تیم‌های عملیاتی امداد و نجات برای انجام اقدامات مربوط به پدافند غیرعامل سازماندهی شده‌اند. در این پژوهش، متغیر پدافند غیرعامل به عنوان متغیر وابسته و مدیریت دانش و مؤلفه‌های شش‌گانه آن شامل خلق، جذب، سازماندهی، ذخیره، انتشار و به‌کارگیری دانش به عنوان متغیرهای مستقل می‌باشند که بر اساس مدل مدیریت دانش شرون لاونسون^۱ انتخاب گردیده‌اند. در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری احتمالی تصادفی ساده استفاده شد و بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه آماری ۳۱۰ نفر است.

در بخش میدانی، از پرسشنامه دو بخشی استاندارد مدیریت دانش شرون لاونسون (۲۰۰۳) (شکل شماره ۱) و پرسشنامه محقق ساخته پدافند غیرعامل استفاده شد در ضمن سؤالات به صورت بسته طراحی شده است. این پرسشنامه از ۶ بُعد مؤلفه‌های مدیریت دانش با ۲۴ سؤال و یک بُعد پدافند غیرعامل با ۵ سؤال تشکیل شده است. مبنای پاسخ‌دهی به سؤالات این پرسشنامه، طیف پنج درجه‌ای لیکرت با گزینه‌های «کاملاً موافقم»، «موافقم»، «نظری

ندارم»، «مخالقم»، «کاملاً مخالفم» می‌باشد. ارتباط سؤالات پرسشنامه با متغیرهای پژوهش به شرح (جدول شماره ۱) بوده است.

در این پژوهش با نظرسنجی از صاحب‌نظران، شاخص‌های مناسب برای سنجش تأثیر مؤلفه‌های مدیریت دانش مشخص شد و از پرسشنامه استاندارد مدیریت دانش لاونسون استفاده شد و در رابطه با متغیر وابسته پدافند غیرعامل با همکاری دو کارشناس کمیته پدافند غیرعامل استانداری استان خراسان رضوی ۱۱ گویه با رویکرد اثبات وجود پدافند غیرعامل در سازمان جمعیت هلال احمر طراحی شد که در نهایت ۵ گویه به تصویب دبیر اجرایی این کمیته رسید و نسخه نهایی پرسشنامه طراحی شد.

برای سنجش پایایی، پرسشنامه بین ۲۵ امدادگر زبده با معرفی کارشناسان سازمان توزیع شد. پس از جمع‌آوری این نظرات با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS-۱۹ ضریب آلفای کرونباخ مربوطه استخراج شد (۰/۸) که این امر نشان از اعتبار نسبتاً بالای پرسشنامه است.

لازم به ذکر است برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، برای بررسی رابطه بین متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون و نهایتاً برای بررسی و آزمون فرضیات از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری^۲ استفاده شد. این مدل یک تکنیک تحلیلی از گروه رگرسیون‌های چند متغیری و متشکل از دویخش مدل اندازه‌گیری (تحلیل عاملی تأییدی) و مدل ساختاری است. از

^۱ Sheron Lawson KM model

^۲ Structural Equation Modeling (SEM)

آزمون فرض بین دو متغیر همبستگی (رابطه) وجود ندارد و H_1 یعنی بین دو متغیر همبستگی (رابطه) وجود دارد.

ضریب همبستگی بین متغیر مدیریت دانش و متغیر پدافند غیرعامل معادل (۰/۸۶۵) و بین ابعاد مدیریت دانش و پدافند غیرعامل به ترتیب برابر با خلق دانش (۰/۶۹۳)، جذب دانش (۰/۷۲۵)، سازماندهی دانش (۰/۸۹۲)، ذخیره دانش (۰/۷۶۴)، انشار دانش (۰/۸۹۱) و به‌کارگیری دانش (۰/۸۹۴) است. در تمام آزمون، سطح خطا کمتر ۰/۰۵ در نظر گرفته شد، لذا بین تمام متغیرها همبستگی (رابطه) وجود دارد و با توجه به مقدار ضریب همبستگی می‌توان گفت همبستگی (وابستگی) خوبی برقرار است، یعنی به ازای افزایش یا کاهش متغیر اول، متغیر دوم نیز افزایش یا کاهش می‌یابد. (جدول شماره ۳)

با توجه به تأیید پیش فرض وجود رابطه در مراحل قبل، در گام بعدی رابطه علی (تأثیر) سنجیده شد و با تأیید مدل خروجی نرم‌افزار AMOSS شاخص‌های نکویی و برازش به آزمون فرضیه‌ها پرداخته شد. (شکل شماره ۲)

مدل خروجی پیشنهادی توسط نرم‌افزار AMOSS شاخص‌های نیکویی و برازش را به این شرح بیان کرد: ریشه میانگین مربعات (RMR) برابر با ۰/۰۱۲، شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر با ۰/۹۰۲، شاخص نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI) برابر با ۰/۷۷۲، شاخص برازش تطبیقی (CFI) برابر با ۰/۹۲۲ و ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA) برابر با ۰/۰۶۹ می‌باشد، سپس مقادیر فوق با معیارهای مطلوب (جدول

شاخص‌های برازش شامل ریشه میانگین مربعات (RMR)^۱، شاخص نیکویی برازش (GFI)^۲، شاخص نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI)^۳، شاخص برازش تطبیقی (CFI)^۴ و ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)^۵ به عنوان معیارهای پذیرش مدل پیشنهادی استفاده شد. برای آنالیز آماری داده‌های به دست آمده، از نرم‌افزارهای آماری SPSS19 و AMOS استفاده شد.

یافته‌ها

در ابتدا از آزمون کولموگورف - اسمیرنوف استفاده گردید و چون سطح معناداری برای تمام متغیرهای پژوهش در آزمون فوق برابر با مقدار مطلوب بود معلوم شد که داده‌ها دارای توزیع نرمال می‌باشند از آزمون‌های پارامتریک استفاده شد. فرض‌های آماری مربوط به توزیع نرمال به صورت زیر مطرح شدند H_0 که داده‌ها دارای توزیع نرمال هستند و H_1 یعنی داده‌ها دارای توزیع نرمال نیستند، در نهایت فرضیه H_0 تأیید شد. (جدول شماره ۲)

از آنجا که یکی از پیش‌شرط‌های به‌کارگیری رویکرد متغیرهای مکنون در الگوی مدل‌یابی معادله ساختاری وجود همبستگی میان متغیرهای پژوهش است، لذا همبستگی بین متغیرهای پژوهش نیز بررسی شد. با توجه به نرمال بودن داده‌ها، آزمون سنجش ضریب همبستگی پیرسون بین تمامی متغیرهای پژوهش محاسبه شد. در این آزمون دو فرضیه به این شرح در نظر گرفته شد: H_0 یعنی

¹ Root Mean square Residual (RMR)

² Goodness-of-Fit Index (GFI)

³ The adjusted goodness of fit index (AGFI)

⁴ Comparative Fit Index (CFI)

⁵ Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)

شماره ۴) مقایسه شد که منجر به قبول مدل پیشنهادی شد. از آنجایی که مدل معادلات ساختاری با قابلیت تعیین‌کننده در خصوص روابطی بین سازه‌ها وجود دارد و به همراه تحلیل عاملی تأییدی پژوهشگر را به پذیرش یا رد تئوری‌های خود توانمند می‌سازد چنانچه سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ باشد، فرضیه H_0 رد و فرضیه مقابل آن یعنی فرضیه H_1 تأیید و پذیرفته می‌شود.

سپس فرضیه اصلی بدین صورت تعریف شد که متغیر مدیریت دانش بر پدافند غیرعامل تأثیر معناداری دارد و تبدیل به دو فرضیه آماری گردید H_0 یعنی مدیریت دانش بر پدافند غیرعامل در جمعیت هلال‌احمر استان سیستان و بلوچستان تأثیر معناداری ندارد.

H_1 : مدیریت دانش بر پدافند غیرعامل در سازمان جمعیت هلال‌احمر استان سیستان و بلوچستان تأثیر معناداری دارد و باتوجه به مطلوب بودن سطح معناداری فرضیه H_1 تأیید و فرضیه H_0 رد می‌شود و این روند برای سایر متغیرها و فرضیه‌ها نیز به همین صورت ادامه پیدا کرد و منجر به تأیید فرضیه اصلی و شش فرضیه فرعی پژوهش شد.

بحث

باتوجه به اینکه دانش به خودی خود ماهیتی مثبت دارد، با صراحت می‌توان گفت در هر سازمانی که دانش وجود داشته باشد، آن سازمان در مسیر رشد و تعالی خود راحت‌تر گام برمی‌دارد. در این پژوهش نیز مشخص شد که هرکدام از مؤلفه‌های خلق، جذب، سازماندهی، ذخیره، انتشار و به‌کارگیری دانش بر اجرای پدافند غیرعامل تأثیر معناداری دارند.

به گونه‌ای که تقویت و سرمایه‌گذاری روی هر کدام از ابعاد فوق باعث می‌شود تسهیل مدیریت بحران، کاهش آسیب‌پذیری، افزایش پایداری و بازدارندگی و تداوم ارائه خدمات ضروری که نتایج اجرای پدافند غیرعامل هستند به راحتی قابل حصول شوند. ضرایب تأثیر بر اساس تحلیل‌های انجام شده با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری که ذکر گردید برای مدیریت دانش معادل (۰/۸۴۳)، خلق دانش (۰/۷۴۹)، جذب دانش (۰/۸۰۹)، سازماندهی دانش (۰/۸۰۸)، ذخیره دانش (۰/۸۰۴)، انتشار دانش (۰/۹۱۸) و به‌کارگیری دانش (۰/۷۱۷) می‌باشد. ضرایب فوق به این صورت قابل تحلیل است که سازمان مورد پژوهش در راستای خلق دانش دارای مکانیسم‌هایی برای اکتساب و خلق دانش از منابع مختلف مانند کارکنان تجارب و فعالیت‌های پروژه‌های موفق می‌باشد و همواره کارکنان خود را به تبادل دانش و اطلاعات ترغیب می‌کند. در راستای جذب دانش پذیرای ایده‌های جدید می‌باشد و برای توسعه بیشتر آنها را مکتوب می‌کند و خط و مشی‌های موجود در سازمان به گونه‌ای تدوین شده اند که کارکنان همواره قادر به جذب اطلاعات باشند. برای ذخیره‌سازی اطلاعات یکی از معیارهای ارزشمند برای سازمان تعیین شرح وظایف تخصصی کارکنان و تأکید بر حفظ و بروزرسانی آن است. برای سازماندهی شیوه‌های گوناگونی از جمله استفاده از ابزارهای نوشتاری مختلف مانند خبرنامه کتاب‌ها و نشریات دارد که این مکانیسم‌ها دارای قابلیت نشر دانش نیز می‌باشند، اما در خصوص به‌کارگیری دانش، باتوجه به تفاوت جزئی موجود،

ذکر این نکته شایسته است که علی‌رغم تأثیرگذاری همه مؤلفه‌های مذکور، کاهش جزئی ضریب در مرحله به کارگیری دانش از نظر پژوهشگران، مربوط به اشکالاتی در سازمان مانند استفاده نکردن از روش‌های مناسب در تجزیه و تحلیل دانش برای ایجاد الگوهای جدید به منظور استفاده در آینده و عدم استفاده بهینه از دانش تولید شده در مراحل قبل در عرصه عمل و تحقق اهداف سازمان می‌باشد. مدیران سازمان‌ها باید همواره سعی کنند مدیریت دانش را که امروزه جزئی جدایی ناپذیر از وظایف مدیریتی آنها در تمام سطوح است را مدنظر قرار دهند و محیط و ابزار را به گونه‌ای پای کار آورند که تمام مؤلفه‌های مدیریت دانش در سازمان اجرایی شود. از طرفی امروزه توجه به پدافند غیرعامل در تمام دنیا رشد چشمگیری داشته است و با گذشت زمان نیاز بیشتری به این علم احساس می‌شود. وجود رویکرد دانشی باعث اجرای بهتر پدافند غیرعامل می‌شود. طبق نتایج آزمون، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت، مدیریت دانش و مؤلفه‌های آن بر پدافند غیرعامل در جمعیت هلال‌احمر استان سیستان و بلوچستان تأثیر معناداری دارد. به عبارت دیگر چنانچه دانش موجود در جمعیت هلال‌احمر به طور صحیح و بر اساس مؤلفه‌های مذکور مدیریت شود، عملکرد سازمان در خصوص اجرای پدافند غیرعامل به‌طور چشمگیری ارتقا خواهد یافت. در این قسمت از پژوهش به بررسی هم‌سو بودن یافته‌ها با سایر مطالعات انجام شده پرداخته می‌شود و نکته حائز اهمیت این است که موضوع پدافند غیرعامل و

مدیریت بحران دو موضوع مستقل هستند، ولی هر دو یک وجه اشتراک هم دارند که آن به‌وجود آمدن شرایط خاص و غیرقابل پیش‌بینی است که به اصطلاح بحران نامیده می‌شود، لذا این هم‌سوی بودن با این نگرش بیان می‌گردد.

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش مرتضوی و همکارانش (۱۳۹۱) که به سنجش «تأثیر مدیریت دانش بر مدیریت بحران بر مبنای مدل لاوسون» پرداختند و مشخص شد که متغیرهای خلق دانش، کسب دانش، سازماندهی دانش، ذخیره دانش، انتشار دانش و به‌کارگیری دانش هرکدام به تنهایی با مدیریت بحران رابطه معناداری دارند، هم‌سو می‌باشد.

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش وی تستون وانگ و سالواتوریلاردو (۲۰۱۱) که به «ارائه چارچوبی طراحی شده برای مدیریت دانش و تأثیر مثبت آن بر مدیریت بحران» پرداخته است، هم‌سو است که این یعنی اینکه یک سازمان ابتدا باید استراتژی‌های مختلف دانش را در مراحل مختلف بحران‌های کاری برای تکمیل نیازهای دانشی خود به خدمت گیرد تا به نتایج مطلوب مدیریت بحران مورد انتظار دست یابد و نکته بعدی اینکه بین مدیریت بحران و مراحل مدیریت دانش رابطه معناداری وجود دارد.

همچنین نتایج این پژوهش با پژوهش نیلی‌آبادی و مرادی (۱۳۹۰) در بررسی «نقش دانش پدافند غیرعامل در بهینه‌سازی مدیریت در بحران‌های احتمالی با رویکرد عمرانی» هم‌سو است. در تحقیقات ایشان مشخص شد که برای بهینه‌سازی مدیریت در بحران‌های احتمالی باید به نقش

مدیریت دانش در پدافند غیرعامل توجه ویژه‌ای داشت.

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش عقیلی (۱۳۹۱) که معتقد است مدیریت دانش از طریق ایجاد استراتژی‌های دانش (خلق) نقش مهمی در موفقیت پدافند غیرعامل ایفا می‌کند، همسو است و هر دو پژوهش حاکی از این مطلب است که به‌کارگیری سامانه‌های مدیریت دانشی در مکان‌های اجرایی منجر به کسب اثرات مفیدی خواهند شد.

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش مت کاریوس (۲۰۱۲) که معتقد است با ایجاد ساختاری برای کنترل و بهینه کردن فرایند خلق، تولید دانش و به اشتراک‌گذاری دانش میزان بهره‌وری سازمان در شرایط بحران افزایش یابد، همسو است.

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش وای تستون وانگ (۲۰۱۰) تحت عنوان «نحوه سازماندهی استراتژی‌های دانش در سازمان‌ها» که بیان می‌کند سازماندهی موازی استراتژی‌های دانش با استراتژی‌های مدیریت بحران می‌تواند باعث مدیریت بهتر بحران شود و مدیریت دانش می‌تواند سیاست‌های اندیشمندانه‌ای را طراحی کند به‌گونه‌ای که اثرات زیاد و مخرب این بحران‌ها را کاهش دهد، همسو است.

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش دولت آبادی و همکاران (۱۳۹۲) که در پژوهش خود به بررسی تأثیر فرهنگ سازمانی بر تسهیم دانش و توانمندسازی کارکنان در مهار شرایط بحرانی سوانح آتی با رویکرد پدافند غیرعامل پرداختند و مشخص شد که فرهنگ سازمانی از طریق تسهیم دانش و

توانمندسازی تأثیر به‌سزایی در مهار شرایط بحرانی دارد؛ همسو است.

مت کاریوس (۲۰۱۲) در پژوهش خود اشاره می‌کند از طریق مدیریت دانش می‌توان سریع‌تر اطلاعات و دانش را مبادله کرد. آنچه مدیریت دانش انجام می‌دهد ایجاد ساختاری برای کنترل و بهینه‌کردن فرایند خلق، به اشتراک‌گذاری و تولید دانش است تا میزان بهره‌وری در شرایط حتی ینی نشده و بحرانی افزایش یابد که این با نتایج پژوهش همسو می‌باشد.

متیو حال و همکاران (۲۰۱۱) در مقاله خودشان که اهمیت وجود ساختارمند یک استراتژی مدیریت دانش در طول بحران را نشان می‌دهند، بیان می‌کنند که یکی از عوامل مهم بهره‌وری سازمان‌ها، نیروی انسانی مرتبط با آنهاست و داشتن روحیه یادگیری و به اشتراک‌گذاری دانش برای نیروی انسانی از لزومات استراتژی‌های مدیریت دانش در بحران می‌باشد که این امر نشان از همسو بودن با نتایج پژوهش است.

یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش دلوری (۱۳۹۰) با عنوان اهمیت دفاع غیرعامل در زمان وقوع بحران و روش‌های اجرای آن از جمله به‌کارگیری اقدامات دانش‌محور که منتج به بیان این مسئله می‌شود که یکی از فاکتورهای اثرگذار در اجرای پدافند غیرعامل به‌کارگیری و دسترسی به موقع و مداوم به اطلاعات است، همسو می‌باشد.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش مشخص شد که مدیریت دانش و مؤلفه‌های خلق، جذب، سازماندهی، ذخیره، انتشار و

موزات آن واحدهای عملیاتی جداگانه برای نظارتی بر هر مرحله از چرخه مدیریت دانش نیز پیش‌بینی گردد. مدیریت منابع انسانی رسالت خود را تا حد امکان در راستای نیازهای دانشی سازمان انجام دهد و حتی شایسته است یکی از معیارهای اصلی برای اتخاذ مشاغل مدیریتی در سطوح عالی سازمان، عملکرد علمی و پژوهشی آنان باشد.

انجام اقداماتی از جمله برقراری یک سیستم تعاملی پویا با مؤسسات آموزش عالی برای تکمیل فرایند آموزش، جذب و به‌کارگیری نیروی انسانی به منظور تبدیل امدادگران به امدادگرانی دانشی نیز بسیار مفید است. جمعیت هلال‌احمر می‌تواند به منظور تسهیم دانش با سازمان‌هایی مانند آتش‌نشانی و سایر نهادها و سازمان‌هایی که از تجارب ارزنده‌ای در مقابله با بحران برخوردارند تعامل داشته باشد و مانورهای مشترکی برگزار کند.

سپاسگزاری

در پایان، از همه امدادگران عزیز که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند نهایت سپاس را داریم.

به‌کارگیری دانش بر اجرای پدافند غیرعامل تأثیر معناداری دارند. به بیان دیگر تقویت هر کدام از ابعاد فوق باعث تسهیل اجرای پدافند غیرعامل می‌شود و این بدین معناست که مدیران سازمان‌ها باید همواره سعی کنند مدیریت دانش را که امروزه جزئی جدایی‌ناپذیر از وظایف مدیریتی آنها در تمام سطوح است را مدنظر قرار دهند و محیط و ابزار را به گونه‌ای پای کار آورند که تمام مؤلفه‌های مدیریت دانش در سازمان اجرایی شود. از طرفی امروزه توجه به پدافند غیرعامل در تمام دنیا رشد چشمگیری داشته است و با گذشت زمان نیاز بیشتری به این علم احساس می‌شود لذا وجود یک رویکرد دانشی باعث اجرای بهتر پدافند غیرعامل می‌شود.

در راستای تحقق هدف فوق پیشنهاد می‌گردد در ساختار معاونت‌های سازمان کارگروه‌های تخصصی تحت عنوان کانون تفکر متشکل از کارشناسان حاذق سازماندهی شود به گونه‌ای که شرح شغل تخصصی آنها بر اساس اولویت‌های دانشی سازمان باشد و به

جدول شماره ۱: نمایش ارتباط فرصیات پژوهش با سئوالات پرسشنامه (هرکدام از فرضیات پژوهش سئوالاتی خاص از پرسشنامه را به ترتیب زیر به خود اختصاص داده‌اند)

ردیف	شاخص	شماره سئوالات پرسشنامه	فرضیات پژوهش
۱	خلق	سئوالات از شماره ۱-۴	فرضیه اول
۲	جذب	سئوالات از شماره ۵-۸	فرضیه دوم
۳	سازماندهی	سئوالات از شماره ۹-۱۲	فرضیه سوم
۴	ذخیره	سئوالات از شماره ۱۳-۱۶	فرضیه چهارم
۵	انتشار	سئوالات از شماره ۱۷-۲۰	فرضیه پنجم
۶	به‌کارگیری	سئوالات از شماره ۲۱-۲۴	فرضیه ششم
۷	پدافند غیر عامل	سئوالات از شماره ۲۵-۲۹	-

جدول شماره ۲: نمایش نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرینوف برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها (نتایج خروجی بیانگر این مطلب است که باتوجه به قابل قبول بودن سطح معناداری نحوه توزیع تمام متغیرها به صورت نرمال است)

متغیر مورد سنجش	آماره آزمون Z	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
خلق دانش	۱/۳۳۴	۰/۰۵۷	نرمال
جذب دانش	۱/۲۴۰	۰/۰۹۲	نرمال
سازماندهی دانش	۱/۱۸۹	۰/۱۱۹	نرمال
ذخیره دانش	۱/۲۱۰	۰/۱۰۷	نرمال
انتشار دانش	۱/۲۵۷	۰/۰۸۵	نرمال
به‌کارگیری دانش	۱/۲۹۰	۰/۰۷۲	نرمال
مدیریت دانش	۱/۱۶۷	۰/۰۶۱	نرمال
پدافند غیر عامل	۱/۲۹۰	۰/۰۷۲	نرمال

جدول شماره ۳: نمایش نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین متغیرها (نتایج خروجی بیانگر این مطلب است که بین متغیر مدیریت دانش و ابعاد آن با متغیر پدافند غیر عامل رابطه وجود دارد)

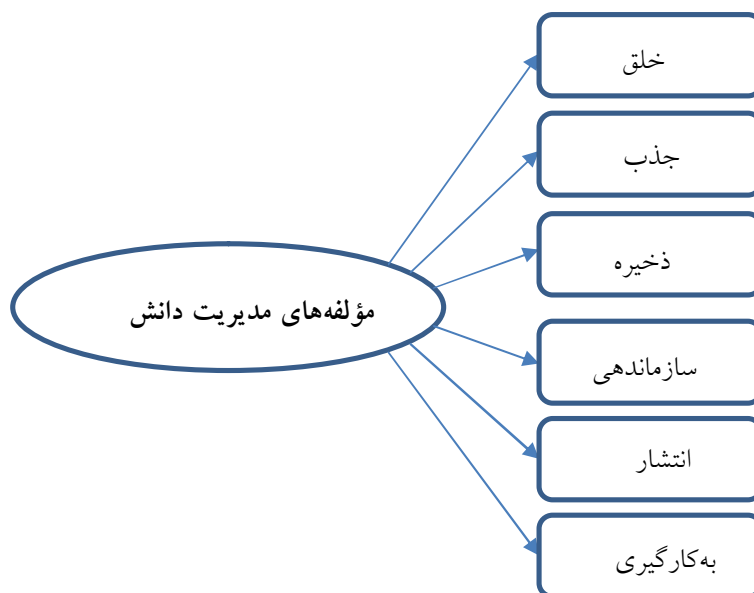
متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب همبستگی
مدیریت دانش	پدافند غیر عامل	*۰/۸۶۵
خلق	پدافند غیر عامل	*۰/۶۹۳
جذب	پدافند غیر عامل	*۰/۷۲۵
سازماندهی	پدافند غیر عامل	*۰/۸۹۲
ذخیره	پدافند غیر عامل	*۰/۷۶۴
انتشار	پدافند غیر عامل	*۰/۸۹۱
به‌کارگیری	پدافند غیر عامل	*۰/۸۹۴
* سطح معناداری در سطح ۹۵ درصد در نظر گرفته شده است		

جدول شماره ۴: نمایش مقادیر نتایج به دست آمده از مدل خروجی نرم افزار با مقادیر مدل استاندارد برای ارزیابی و تأیید مدل ارائه شده توسط نرم‌افزار آماری مورد استفاده در پژوهش (نتایج حاکی از تأیید مدل ارائه شده است)

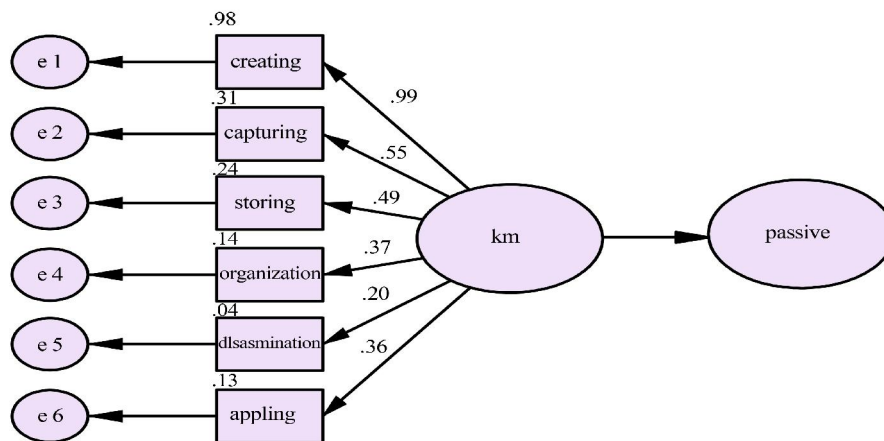
نام شاخص	مقدار مطلوب	مقدار به دست آمده در مدل واقعی
درجه آزادی (df)	-	۴۱
کای اسکوتر (χ^2)	-	۷۹/۳۹۳
سطح معناداری برای (χ^2)	بیشتر از ۰/۰۵	۰/۰۷۸
کای اسکوتر بهینه شده ($df\chi^2$)	از ۳ کمتر	۱/۹۳
نیکوئی برازش (GFI)	۰/۸ به بالا	۰/۹۰۲
ریشه میانگین مربعات باقی مانده (RMR)	زیر ۰/۰۹	۰/۰۱۲
شاخص برازش تطبیقی (CFI)	۰/۹	۰/۹۲۲
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد ($RMSEA$)	زیر ۰/۰۸	۰/۰۶۹

برای تعیین مؤلفه‌های مدیریت دانش در پژوهش از مدل شرون لائوسون که متغیر مدیریت دانش را مشتمل بر شش مؤلفه خلق، جذب، ذخیره، سازماندهی، انتشار و به‌کارگیری دانش می‌داند، استفاده گردیده است.

شکل شماره ۱: مدل ارائه شده توسط شرون لائوسون (۲۰۰۳)

شکل شماره ۲: مدل تأیید شده پژوهش برگرفته از نتایج خروجی نرم افزار

(این مدل، بیانگر تأثیر معنادار متغیر مؤلفه‌های خلق، جذب، ذخیره، سازماندهی، انتشار و به‌کارگیری مدیریت دانش بر متغیر پدافند غیر عامل است که در این پژوهش اثبات شد)

References

- Asgharian jeddi, A. (2011). *Architecture Obligations in Constant Passive Defense*. NO. 1, University Of Shahid Beheshti, P76-81. [In Persian]
- Movahhedinia, J. (2011). *Principals and Foundations of Passive Defense*. Iranian Revolutionary Guards Preparing and Compiling Textbooks Center, P52-60. [In Persian]
- Volvy, MR. (2011). *Booklet scenarios of military threats against Iran, focusing on defense relations*, Passive Defense Institute of Engineering, General Staff of the Armed Forces, Strategic Research Center, Department of National Power in Material and Logistics
- Jalali Farhani, GH. (2012). *An Introduction To The Theoretical Foundations Of Passive Defense With An Approach For New Threats*. University Of Imam Hussein, P101-108. [In Persian]
- Eskandari, H. (2012). *Knowledge of Passive Defense*. Boostan Hamid, 3rd ed, Pp28-32. [In Persian]
- Yeo. RK. *Revisiting the roots of learning organization*. A synthesis of the learning organization literature. The Learning Organization Vol.12, No.4, 2011, Pp.368-382
- Sangvang, Jacky. (2014). *Knowledge Management in Action*, Handbook on Knowledge Management, P271-296.
- Hung, YS. Huang, Q. Lin, M. Tsai. *Critical factors in adopting a knowledge management system for the pharmaceutical industry*. Industrial Management & Data Systems, Vol.105, No.2, 2014, 164-183.
- Sway, OA. E L., Obert A. Josefek, Jr. *Business Process as Nexus of Knowledge*, Handbook on Knowledge Management, (2010). P425-440
- Mahmoudzade, A., Piraste, S. (2011). *Acquaintance of Passive Defense*. Elm Afarin, 2nd ed, Pp.83-85. [In Persian]
- Razmkhah, M.R. (2011). *The Role of Gathering Information on Passive Defense*. Boostan Hamid, P138-141. [In Persian]
- Alamdari, SH., Naderifar, M. (2010). *The Provided Society 1 (Principal Of Preparation Organization and Societies for Encounter with Emergency Situations*. Noandishan Aria Kohan Institution, P90- 102. [In Persian]
- Alvesson, M (2011). *Organizations as Rhetoric: Knowledge-intensive firms and the struggle with ambiguity*. Journal of Management Studies, 30(6), Pp.997-1015

The impact of knowledge management components on passive defense

(case study: Red Crescent society of Sistan & Baluchistan)

Corresponding author: Navid Saravani, MSc in Strategic Management, Islamic Azad University of Zahedan, Faculty of Humanities, Department of Administration, Zahedan, Iran.

Email: navidsaravani86@gmail.com

Ebrahim Haddadi, Assistant professor, Director of Administration, Islamic Azad University of Zahedan, Faculty of Humanities, Department of Administration, Zahedan, Iran.

Received: 13 September, 2015   **Accepted:** 18 February, 2016

Abstract

Background: The human being always prone environment of the threat and the need to make the right decision is in these circumstances that require the application of knowledge is irrefutable. Given that today's passive defense has played an important role in reducing the vulnerability of KM initiatives aim of this study examined the effects of passive defense in Sistan and Baluchistan Red Crescent society organizations as one of the most influential organizations in this field.

Method: In this causal approach and applied research, data gathered using questionnaire. The validity and reliability was confirmed due to the experts' opinions and Cronbach's alpha coefficient (0/8). However, about 310 out of 1600 relief workers were selected by using random sampling and it is used Kolmogorov-Smirnov (K-S) test, Pearson correlation, Structural Equation Modeling, SPSS-19 and AMOS.

Findings: According to the desirability of significant levels and confirmation of research hypothesis, knowledge management has a significant impact on passive defense in Red Crescent society of Sistan & Baluchistan (0/843). The components of KM coefficient are as follows: knowledge creation (0/749), absorbing knowledge (0/809), organizing knowledge (0/808), storage knowledge (0/804), diffusion of knowledge (0/918) and knowledge application (0/717) have a significant impact on passive defense. However, with the increase or decrease in knowledge management and its components, passive defense is affected by the mentioned factors.

Conclusion: The results showed that knowledge management and its components have a significant impact on passive defense so that strengthening each of the mentioned factors can improve implementation of passive defense. Therefore, managers should always try to consider KM (which is now an integral part of their duties at all levels); and provide opportunities for all KM initiatives to execute in the organization. Since, passive defense has grown dramatically all over the world; there is a greater need for KM with the passing of time; however, a scientific approach improves the passive defense.

Keywords: knowledge management, crisis management, defense, passive defense platforms.